

Anna Łobos

Aspekt artystyczny wychowania przez muzykę we współczesnej pedagogice

Chowanna 2, 277-280

2007

Artykuł został opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach
dozwolonego użytku.

„Chowanna”	Wydawnictwo Uniwersytetu Śląskiego	Katowice 2007	R. L (LXIII)	T. 2 (29)	s. 277–280
------------	--	---------------	-----------------	--------------	------------

Aspekt artystyczny wychowania przez muzykę we współczesnej pedagogice

Problematykę pedagogiczną, leżącą u podstaw wielu ważkich dociekań naukowych na przestrzeni wieków, nierozzerwalnie łączy się z kulturą wypracowaną przez pokolenia. Współczesne badania pedagogiczne uwzględniają zmieniającą się rzeczywistość społeczno-kulturową, obejmując takie obszary badawcze, jak: „analiza ładu współczesnego społeczeństwa postindustrialnego, a w nim procesów socjalizacji i wychowania; strategia kształcenia lokalnych środowisk wychowawczych w zakresie profilaktyki i kompensacji; proces rewalidacji, terapii, rehabilitacji i metodyki pracy z osobami niepełnosprawnymi; edukacja jednostki w społeczeństwie w trakcie zmiany; kształtowania się polskiej myśli pedagogicznej (andragogika, pedagogika ogólna, gerontologia); teoretyczne i metodologiczne podstawy wychowania i nauczania; badania porównawcze systemów edukacyjnych; psychopedagogika twórczości; nauczyciele i kadra kierownicza wobec współczesnych przemian edukacyjnych; przemiany w dydaktyce polskiej i europejskiej; badania nad edukacją artystyczną dzieci i młodzieży” (K o l a s i ń s k a, 2006, s. 6–7).

Jubileuszowe obchody 30-lecia funkcjonowania Wydziału Pedagogiki i Psychologii na Uniwersytecie Śląskim w Katowicach w znaczący sposób przyczyniają się do poznania i pogłębienia wiedzy na temat dokonań śląskiego środowiska akademickiego w omawianej dziedzinie. Rok aka-

demicki 2006/2007 na Wydziale obfituje w wydarzenia zarówno o charakterze naukowym¹, jak i edukacyjnym oraz artystycznym².

Niezwykle podniosłą uroczystością dla polskiego świata nauki, a szczególnie dla społeczności akademickiej na Uniwersytecie Śląskim, było przyznanie honorowego doktoratu Profesorowi Wincentemu Okoniowi³. Wzbudzające szacunek wiedza i doświadczenia nestora polskiej pedagogiki bezpośrednio wskazują na źródła, z których czerpały pokolenia Polaków, a więc na wychowanie w domu rodzinnym i patriotycznej polskiej szkole, a także rolę rodzimej kultury – szczególnie literatury i muzyki. Profesor W. Okoń w *Słowie leciwego doktoranta h.c.* pisze: „Marząc o przyszłości Polski, wolnej od zewnętrznych ograniczeń, swoje nadzieje zaczęliśmy wiązać z edukacją narodu. [...] I tak wyklarowała się koncepcja wielostronnego kształcenia. Głębszy jej sens polega na respektowaniu w procesie kształcenia dzieci i młodzieży takich pojęć kluczowych, jak myślenie, samodzielność, podmiotowość, twórczość, rozum, mądrość i wolność. Punktem wyjścia staje się tu myślenie samodzielne ucznia, nasycone pierwiastkiem twórczości. [...] Rozwijanie u młodych sfery emocjonalno-przeżyciowej jako ważnego czynnika budowania ich osobowości jest możliwe nawet w skromnych warunkach szkoły na wsi” (2006, s. 69–70).

Słowa W. Okonia o mądrości i uniwersalnych wartościach w procesie kształcenia człowieka są bezpośrednim nawiązaniem do idei krzewionych wytrwale przez wybitne postaci polskiej kultury XIX wieku, czyli mistrzów i nauczycieli pokolenia dorastającego już w niepodległej Rzeczypospolitej. Należy wspomnieć, że Wydział Pedagogiki i Psychologii Uniwersytetu Śląskiego w Katowicach, obchodzący w 2006 roku 30-lecie swego istnienia – wyrósł na korzeniach górnośląskiej pedagogiki i psychologii

¹ Należy wspomnieć tu o licznych konferencjach naukowych, np. o zorganizowanej przez Katedrę Pedagogiki Wczesnoszkolnej i Pedagogiki Mediów na Wydziale Pedagogiki i Psychologii Uniwersytetu Śląskiego międzynarodowej konferencji naukowej „Edukacja w społeczeństwie wiedzy – wieloznaczność rzeczywistości edukacyjnej, społecznej i kulturowej”, która odbyła się w Katowicach w dniach 25–26 września 2006 roku.

² W tej grupie działań pedagogicznych swoje miejsce znalazł projekt artystyczno-edukacyjny autorstwa prof. dr hab. Mirosławy Knapik, kierownika Zakładu Arteterapii UŚ, nt. „Patriotyczne przesłanie w sztuce i edukacji”, który honorowym patronatem objęli JM Rektor Uniwersytetu Śląskiego prof. zw. dr hab. Janusz Janeczek, JM Rektor Akademii Muzycznej w Katowicach prof. zw. Eugeniusz Knapik oraz Dyrektor Biblioteki Śląskiej prof. zw. dr hab. Jan Malicki. Niejako uzupełnieniem artystyczno-edukacyjnego charakteru projektu była IV Ogólnopolska Konferencja Naukowa „Dziecko w kulturze europejskiej: Patriotyczny aspekt uczestnictwa dzieci i młodzieży w kulturze”, zorganizowana przez Zakład Arteterapii Uniwersytetu Śląskiego w Katowicach i Bibliotekę Śląską w Katowicach (Katowice, 30 listopada–1 grudnia 2006 roku).

³ Uchwała Senatu Uniwersytetu Śląskiego w Katowicach z dnia 26 września 2006 roku; uroczystość wręczenia doktoratu *honoris causa* Profesorowi Wincentemu Okoniowi odbyła się 5 grudnia 2006 roku w Warszawie. Zob. też: Juszczyk, red., 2006.

okresu międzywojennego (już w 1928 roku powołano do życia Instytut Pedagogiczny w Katowicach oraz planowano utworzenie uniwersytetu na Śląsku).

Niewątpliwie do wspomnianego grona autorytetów wychowujących nowe pokolenie ku wolności należeli twórcy *Śpiewnika dla dzieci* – Zygmunt Noskowski (1846–1909) i Maria Konopnicka (1842–1910) – kompozytor i poetka uznani za najzdolniejszych artystów i pedagogów drugiej połowy XIX wieku⁴.

Pozbawiona natrętnego dydaktyzmu liryka dla dzieci posiada wysokie walory estetyczne i moralne. Poruszające utwory, w których poetka nawiązuje do znanych polskich tańców ludowych, do dziś inspirują innych artystów. Podnoszą one świat wyobrażeń i przeżyć dziecięcych do wyżyn sztuki. Do zawartych w *Śpiewniku...* pięćdziesięciu tekstów piosenek Z. Noskowski skomponował niezwykle kunsztowne, ale i subtelne melodie, będące nośnikiem malowniczego krajobrazu polskiej wsi, polskiego folkloru⁵. Narodowy, patriotyczny charakter zawarty w muzyce i słowie poetyckim *Śpiewnika...* uwidacznia się poprzez obecne w piosenkach elementy ludowości, rodzimego folkloru. Prekursorem tego sposobu tworzenia był Fryderyk Chopin, którego głęboko patriotyczne przesłanie komponowanych arcydzieł wynikało także z zachwytu nad polską muzyką ludową.

W działalności na niwie pedagogiki bardzo ważne jest współbrzmienie teorii i praktyki. Pracownicy Wydziału są często aktywnymi zawodowo nauczycielami, pedagogami, dzięki czemu mają możliwość realizowania szczytnych idei w pracy z młodzieżą. Jednym z efektów pracy o charakterze naukowo-dydaktyczno-artystycznym jest wydanie wyjątkowej, unikalnej płyty *Cztery pory roku* z oryginalnymi kompozycjami Zygmunta Noskowskiego do słów Marii Konopnickiej. Pomysłodawczynią nagrania tego arcydzieła muzyki polskiej jest kierownik Zakładu Arteterapii prof. dr hab. Mirosława Knapik, która od 26 lat prowadzi żeński chór Państwowej Ogólnokształcącej Szkoły Muzycznej II stopnia im. Karola Szymanowskiego w Katowicach.

⁴ Zob. Negrey, 2002, s. 95–106; J. Baculewski, 1967–1968, s. 576–581.

⁵ Genialny kompozytor tak pisał o swojej pracy: „Nielatwem było zadanie autorów niniejszego *Śpiewnika*; szło bowiem o to, aby nadać mu cechę odrębną, aby nie wpaść w naśladownictwo obczyzny. Zadanie to szczęśliwie rozwiązała znakomita poetka, zawarłszy szereg natchnionych obrazków przyrody naszej w jedną całość, przez co zachęciła do odpowiedniego podkładu muzycznego. [...] Oddając *Śpiewnik* do użytku ogółu, szczęśliwym będę, jeżeli ta drobna praca znajdzie oddźwięk w niewinnych serduszkach młodego pokolenia i czemkolwiek przyczyni się do rozbudzenia w niem wzniosłych uczuć i ukształcenia jego charakteru”. Noskowski, 1924, s. V–VI.

Ten jedyny w literaturze przeznaczony dla dzieci śpiewnik na chór z towarzyszeniem fortepianu – owoc ponadczasowej, genialnej myśli pedagogicznej – można podziwiać w wykonaniu chóru żeńskiego Państwowej Ogólnokształcącej Szkoły Muzycznej II stopnia im. Karola Szymanowskiego w Katowicach⁶ pod dyrekcją Mirosławy Knapik. Partie fortepianowe wykonuje Sabina Balczarczyk⁷, a partie solowe – Anna Noworzyn⁸ (sopran).

Kunszt kompozytorski i poetycki połączony z artyzmem wykonawczym wyraża ideę integracji środowiska akademickiego w realizacji ponadczasowych ideałów wychowawczych, polegających na edukacji opartej nie tylko na przekazywaniu wiedzy, ale – co ważniejsze – na przeżywaniu uczuć i emocji, możliwych głównie w kontakcie z prawdziwą sztuką.

Bibliografia

- Baculewski J., 1967–1968: *Maria Konopnicka*. W: *Polski słownik biograficzny*. T. 13. Wrocław, s. 576–581.
- Kolasińska I., 2006: *Edukacja bez barier. Rozmowa z prof. zw. dr. hab. Stanisławem Juszczykiem, dziekanem Wydziału Pedagogiki i Psychologii*. „Gazeta Uniwersytecka”, listopad, s. 6–7.
- Negrey M., 2002: *Zygmunt Noskowski*. W: *Encyklopedia muzyczna PWM*. T. 7: *N–pa*. Red. E. Dziębowska. Kraków, s. 95–106.
- Noskowski Z., 1924: *Słówka wyjaśnienia od kompozytora*. W: *Śpiewnik dla dzieci do słów Marii Konopnickiej*. Warszawa, s. V–VI.
- Okoń W., 2006: *Słowo leciwego doktoranta h.c.* W: *Wincenty Okoń. Doctor „honoris causa” Universitatis Silesiensis*. Red. S. Juszczyk. Katowice, s. 67–72.

⁶ Chór żeński Państwowej Ogólnokształcącej Szkoły Muzycznej II stopnia im. Karola Szymanowskiego w Katowicach, należący do czołówki polskich chórów młodzieżowych (nagradzany na festiwalach i konkursach międzynarodowych i ogólnopolskich – zdobywca głównie I nagród i *grand prix*) powstał w 1945 roku. Od 1981 roku prowadzi go Mirosława Knapik.

⁷ Artystka i pedagog licznie nagradzana na festiwalach i konkursach o randze ogólnopolskiej.

⁸ Zdobywczyni wielu nagród i wyróżnień w krajowych oraz międzynarodowych konkursach wokalnych.